

پژوهش‌های تجربی حسابداری

سال ششم، شماره ۲۲، زمستان ۱۳۹۵، صص ۱۹۱ - ۲۱۷

ویژگی‌های کمیته حسابرسی، کیفیت افشا و نسبت

اعضای غیرموظف هیات‌مدیره

یحیی کامیابی*، احسان بوژمهرانی**

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۱/۲۶

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۵/۰۷

چکیده

کمیته حسابرسی به عنوان یکی از مکانیزم‌های کلیدی راهبری شرکتی می‌تواند منجر به بهبود کیفیت افشا شرکت‌ها و کارایی بازار سرمایه شود. اعضای غیرموظف هیات‌مدیره نیز در تشکیل کمیته حسابرسی کارآمد جهت ایفای وظیفه نظارتی، موثر هستند. از این رو، هدف این تحقیق این است که اثر نسبت غیرموظف اعضای هیات‌مدیره بر رابطه‌ی بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی (تخصص مالی، تجربه، مدت تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی و اندازه کمیته حسابرسی) و کیفیت افشا شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را مورد بررسی قرار می‌دهد. در همین راستا، ۷۱ شرکت پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۲ انتخاب و پس از گردآوری اطلاعات مربوط، فرضیه‌های پژوهش با استفاده از نرم افزار ایویوز ۷ مورد آزمون قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان می‌دهد بین دو ویژگی کمیته حسابرسی یعنی تجربه و مدت تصدی اعضای کمیته حسابرسی با کیفیت افشا شرکت‌ها رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد در حالی که بین تخصص و اندازه کمیته حسابرسی با کیفیت افشا رابطه‌ی مثبت معناداری مشاهده نگردید. علاوه بر این، یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است نسبت غیرموظف اعضای هیات‌مدیره بر رابطه‌ی بین تجربه اعضای کمیته حسابرسی و کیفیت افشا تأثیر مثبت و معناداری دارد اما بر رابطه‌ی بین سایر ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت افشا شرکت‌ها اثر تعدیل‌کننده ندارد.

واژه‌های کلیدی: ویژگی‌های کمیته حسابرسی، کیفیت افشا و نسبت غیرموظف اعضای هیات‌مدیره.

طبقه بندی موضوعی: G34

کد DOI مقاله: 10.22051/jera.2017.2631

* استادیار گروه حسابداری، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران، بابلسر، نویسنده مسئول، (y.kamyabi@umz.ac.ir).

** کارشناس ارشد حسابداری، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران، بابلسر،

(ehsanbouzhmehrani@yahoo.com).

مقدمه

امروزه با توجه به فضای رقابتی و تغییر شرایط کسب و کار، از مهم‌ترین موضوعات برای شرکت‌ها، اعتبار و سطح مقبولیت آنها می‌باشد. افشای اطلاعات به موقع و معتبر درباره فعالیت‌ها و عملکرد شرکت، یکی از راه‌های کسب اعتبار برای شرکت‌ها می‌باشد که گزارشگری مالی در انتقال اثربخش اطلاعات به افراد برون سازمانی به روشی معتبر و به موقع، نقشی کلیدی ایفا می‌کند (جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵). بر همین اساس مدیران می‌توانند از آگاهی خود درباره فعالیت‌های تجاری شرکت برای بهبود اثربخشی صورت‌های مالی، به عنوان ابزاری برای انتقال اطلاعات به سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان بالقوه، استفاده نمایند (کامیابی و همکاران، ۱۳۹۳).

امروزه افشای اطلاعات از اهمیت بالایی برخوردار است (رویایی و ابراهیمی، ۱۳۹۴). افشای اطلاعات به عنوان الزام گزارشگری باید به نحو مناسب و به موقع باید در اختیار گروه‌های مختلف استفاده کننده، قرار گیرد (رویایی و ابراهیمی، ۱۳۹۴). در واقع هدف اصلی افشا، کمک به استفاده کنندگان در تصمیم‌گیری مربوط به سرمایه‌گذاری، تفسیر وضعیت مالی شرکت‌ها، ارزیابی عملکرد مدیریت، و پیش‌بینی جریان‌های وجوه نقد آتی می‌باشد. در این راستا باید کلیه واقعیت‌های با اهمیت واحد اقتصادی به گونه‌ای مناسب و کامل افشا شوند، تا امکان اتخاذ تصمیم فراهم گردد و از سردرگمی جلوگیری به عمل آورد. افشاء باید از طریق گزارش‌های قانونی شامل صورت‌های مالی اساسی که حاوی تمامی اطلاعات با اهمیت، مربوط و به موقع است صورت گیرد و این اطلاعات به گونه‌ای قابل فهم و حتی الامکان کامل ارائه گردد، تا امکان اتخاذ تصمیم‌های آگاهانه را برای استفاده کنندگان فراهم سازد (تقفی و ملکیان، ۱۳۷۶). از طرفی با شروع انقلاب صنعتی و بزرگتر شدن شرکت‌ها، مالکیت از مدیریت در شرکت‌ها جدا و تضاد منافع بالقوه‌ای بین آنها در قالب یک تئوری تحت عنوان تئوری نمایندگی به وجود آمد. یکی از مهم‌ترین پیامدهای این تئوری، عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سهامداران بوده که به موجب آن مدیران به دلیل آگاهی بیشتر از وضعیت شرکت با انگیزه‌هایی همچون ابقا در شرکت و یا دریافت پاداش بیشتر، اطلاعات مالی را به گونه‌ای تهیه و ارائه کردند که وضعیت شرکت را به صورت غیر واقعی مطلوب نشان می‌دادند که این مسئله باعث شد که کیفیت صورت‌های مالی به چالش کشیده شود (حبیب و حیویان، ۲۰۱۶). در

واقع کیفیت افشا به طور مستقیم با عدم تقارن اطلاعاتی ارتباط دارد، زیرا مقدار اطلاعات محرمانه را نسبت به اطلاعات عمومی کاهش داده و انگیزه‌ی جستجو برای اطلاعات محرمانه را کم می‌کند (کردستانی و رحیمی، ۱۳۹۰). به عبارت دیگر، روش‌های افشای اطلاعات یک شرکت را می‌توان به عنوان مکانیسمی در حمایت از حقوق سرمایه‌گذاران خارجی در نظر گرفت و این امر سبب می‌شود تا عدم تقارن اطلاعاتی کمتر به وجود آید و هزینه نمایندگی کاهش یابد (فروغی و جونقانی، ۱۳۹۱). دستیابی به این هدف مستلزم افشای مناسب اطلاعات مالی و سایر اطلاعات مربوط می‌باشد. کمیته حسابرسی نقش کلیدی در ارائه این اطلاعات به بازار سرمایه دارد (حبیب و حیویان، ۲۰۱۶).

کمیته حسابرسی یکی از مکانیزم‌های نظارتی موثر برای بهبود کیفیت افشا سیستم کنترل داخلی است که به کاهش هزینه نمایندگی کمک می‌کند (فورکر، ۱۹۹۲). ویژگی‌های کمیته حسابرسی از قبیل استقلال، اندازه، تعداد جلسات و مهارت اعضای کمیته برای اثر بخشی کمیته حسابرسی اهمیت زیادی دارند. نتایج مطالعات پیشین نشان می‌دهد که ویژگی‌های واقعی کمیته حسابرسی برای اثربخش بودن کمیته در انجام وظایف حیاتی است (الزبان و ساوان، ۲۰۱۵؛ ابوت و همکاران، ۲۰۰۳). علاوه بر این، مدیران غیر موظف نیز می‌توانند با درک درست نقش نظارتی و راهبری خود، سلامت بنگاه را به ارمغان آورده و مانع تضاد منافع بین بازیگران نظام حاکمیت شرکتی شوند. طبق تئوری نمایندگی، حضور مدیران غیرموظف و عملکرد نظارتی آنها به عنوان افرادی مستقل، موجب کاهش تضاد منافع میان سهامداران و مدیران شرکت‌ها می‌شود (چاو و لیونگ، ۲۰۰۶). در واقع، هیات مدیره‌ای که اکثر اعضای آن غیر موظف و مستقل هستند، کنترل مناسبی بر رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیریت خواهند داشت (باغومیان و نقدی، ۱۳۹۳). بر همین اساس در بیشتر تحقیقات انجام شده در حوزه راهبری شرکتی بر اهمیت نقش مدیران غیر اجرایی در بهبود فرآیند گزارشگری تاکید شده است و جایگاه هیات مدیره شرکت به عنوان نهاد هدایت‌کننده‌ای که نقش مراقبت و نظارت بر کار مدیران اجرایی را بر عهده دارد، اهمیت زیادی دارد (اسماعیل‌زاده مفری و همکاران، ۱۳۸۹). بنابراین انتظار می‌رود مدیران غیرموظف در انجام بهتر وظیفه نظارتی خود، کمیته حسابرسی را بکار گیرند که کارایی و اثربخشی بیشتری داشته باشد (کامیابی و همکاران، ۱۳۹۳). لذا، هدف این پژوهش این است که تأثیر تأثیر نسبت غیرموظف اعضای هیات مدیره بر رابطه‌ی

ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت افشا شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را مورد بررسی قرار دهد.

مبانی نظری و پیشینه تجربی پژوهش

ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت افشا

طبق اصل افشا، اطلاعات و حقایقی که آگاهی از آن‌ها برای نتیجه‌گیری از گزارش‌های مالی ضرورت دارد و عدم افشای آن‌ها سبب گمراهی استفاده‌کنندگان از این گزارش‌ها می‌شود، باید همراه با صورت‌های مالی افشا و ارائه شوند (کیویو و همکاران، ۲۰۱۲). اصل افشا به عنوان یک اصل حاکمیت شرکتی خوب، برای حمایت از سرمایه‌گذاران یا استفاده‌کنندگان گزارشات مالی با اهمیت است. شرکت‌ها افشای اطلاعات را از طریق انتشار صورت‌های مالی، یادداشت‌های توضیحی، گزارش هیأت‌مدیره، و نظایر آن انجام می‌دهند. علاوه بر این، برخی از شرکت‌ها علاوه بر افشای حداقل اطلاعات براساس استانداردهای مربوط و سایر قوانین و مقررات، به افشای اضافی اطلاعات به صورت اختیاری می‌پردازند (حیب و حیویان، ۲۰۱۶). افشای اختیاری، افشایی است که شرکت‌ها علاوه بر الزامات افشای اجباری انجام می‌دهند (کیویو و همکاران، ۲۰۱۲).

تقویت فرهنگ پاسخگویی و ارتقای شفافیت اطلاعات واحدهای اقتصادی، ضرورتی انکارناپذیر است (جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵). بنابراین برای حصول اطمینان از مسئولیت پاسخگویی بنگاه‌های اقتصادی در مقابل افراد ذینفع باید نظارت و مراقبت کافی بعمل آید. برای اعمال این نظارت و مراقبت کافی وجود ساز و کاری مناسب لازم است. از جمله این ساز و کارها، طراحی و اجرای نظام راهبری مناسب در شرکت‌هاست (جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵). کمیته حسابرسی یکی از ارکان اصلی نظام راهبری شرکتی است و همچنین یکی از مهم‌ترین کمیته‌های تخصصی هیئت‌مدیره محسوب می‌شود که موجب تقویت، سلامت و کیفیت گزارشگری مالی، بهبود کیفیت کنترل‌های داخلی بهبود عملکرد حسابرسان کمک به هیئت‌مدیره برای ایفای مسئولیت پاسخگویی و اطمینان از انطباق فعالیت‌های این واحدها با قوانین و مقررات آمره و همچنین موجب جلوگیری از اعمال غیر قانونی مدیریت می‌شود (جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵).

ویژگی‌های کمیته حسابرسی از قبیل استقلال، اندازه، تعداد جلسات و مهارت اعضای کمیته برای اثربخشی کمیته حسابرسی اهمیت زیادی دارند. مطالعات پیشین اظهار داشتند که ویژگی‌های واقعی کمیته حسابرسی برای اثربخش بودن کمیته در انجام وظایف حیاتی می‌باشد (سماها و همکاران، ۲۰۱۵؛ الزبان و ساوان، ۲۰۱۵؛ عثمان و همکاران، ۲۰۱۴). اثربخشی کمیته حسابرسی از عوامل زیادی نشأت می‌گیرد که مهمترین آنها اندازه، تخصص، تجربه و مدت دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی می‌باشد (سماها و همکاران، ۲۰۱۵؛ الزبان و ساوان، ۲۰۱۵؛ عثمان و همکاران، ۲۰۱۴؛ لی و همکاران، ۲۰۱۲؛ رویایی و ابراهیمی، ۱۳۹۴؛ جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵). بر همین اساس، این پژوهش بر روی چهار ویژگی کمیته حسابرسی که عبارتند از: اندازه، تخصص، تجربه و مدت دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و ارتباط این ویژگی‌ها با کیفیت افشای اطلاعات توسط شرکت‌ها، تمرکز دارد.

تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی و کیفیت افشا

اثربخشی کمیته حسابرسی از عوامل زیادی نشأت می‌گیرد که یکی از مهمترین آنها وجود اعضایی با تخصص مالی در کمیته حسابرسی است. که طبق پژوهش‌های انجام شده منجر به کیفیت گزارشگری مالی بالاتر می‌شود (جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵). منظور از تخصص مالی کمیته حسابرسی طبق تعریف سازمان بورس و اوراق بهادار تهران عبارت است از مدرک دانشگاهی یا مدرک حرفه‌ای ملی یا معتبر بین المللی در امور مالی (حسابداری، حسابرسی، مدیریت مالی، اقتصاد و سایر رشته‌های مدیریت با گرایش مالی یا اقتصادی) همراه با توانایی تجزیه و تحلیل صورت‌ها و گزارش‌های مالی و کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی. تخصص و مهارت اعضای کمیته حسابرسی، یکی دیگر از ویژگی‌های کمیته حسابرسی است که با اثربخشی کمیته حسابرسی ارتباط تنگاتنگی دارد و موضوع مورد بحث این پژوهش خواهد بود. اعضای کمیته حسابرسی برای انجام موثر وظایف خود در منشور باید تخصص مالی داشته باشند و این تخصص فراتر از آشنایی صرف با صورت‌های مالی است (جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵). در صورتی کار کمیته‌ی حسابرسی اثربخش خواهد بود که اعضای کمیته حسابرسی در حوزه‌های حسابداری، حسابرسی کنترل داخلی و گزارشگری مالی متخصص باشند (رویایی و ابراهیمی، ۱۳۹۴). وجود اعضای متخصص در حوزه‌های مالی و حسابداری یا حسابرسی در اعضای کمیته‌ی حسابرسی احتمال کشف موارد ارایه نادرست

صورت‌های مالی را کاهش می‌دهد زیرا افراد متخصص جهت حفظ اعتبار حرفه‌ای خود آیین رفتار حرفه‌ای را رعایت می‌کنند (حیب و حیویان، ۲۰۱۶).

عثمان و همکاران (۲۰۱۴) بیان می‌دارد که اگر اعضای کمیته حسابرسی، تخصص در حسابداری، حسابرسی، کنترل داخلی و بخش‌های گزارشگری مالی داشته باشند در انجام کار خود موثرتر عمل می‌کنند. پرسون (۲۰۰۹) بیان می‌دارد که در کمیته حسابرسی با اعضای مستقل و دارای تخصص حسابداری و مالی، احتمال بیشتری وجود دارد که صورت‌های مالی اشتباه و معاملات نادرست کشف شوند؛ زیرا آنها باید برای حفظ شهرتشان به منشور اخلاقی حرفه عمل کنند. لذا کمیته حسابرسی دارای تخصص هنگام نظارت بر شرکت باید اثربخشی بیشتری داشته باشد که این می‌تواند بر کیفیت افشای شرکت‌ها اثری مثبت بگذارد (حیب و حیویان، ۲۰۱۶).

اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت افشا

کمیته حسابرسی بزرگ‌تر می‌تواند با بکارگیری تخصص‌های گوناگون در انجام کنترل‌های جدی‌تر رویه‌های گزارشگری مالی تواناتر باشد (عثمان و همکاران، ۲۰۱۴). دالتون و همکاران (۱۹۹۹) بیان کردند که بین اندازه‌ی کمیته‌ی حسابرسی و وظیفه‌ی نظارتی کمیته‌ی حسابرسی رابطه‌ی مستقیم وجود دارد و چنین استدلال می‌کنند هر چه اندازه کمیته‌ی حسابرسی بزرگ‌تر باشد، عملکرد شرکت بهتر خواهد بود زیرا وظیفه‌ی نظارتی کمیته حسابرسی بهتر انجام می‌گیرد. بر عکس نتایج فوق، لین و همکاران (۲۰۰۸) معتقد است که کمیته حسابرسی با تعداد اعضای بیشتر منجر به ایجاد بحث‌های غیر ضروری و تاخیر در تصمیم‌گیری و همچنین شکل‌گیری ارتباطات ضعیف‌تر می‌گردد. اما عثمان و همکاران (۲۰۱۴) بیان داشتند که اندازه بزرگ‌تر از کمیته حسابرسی (کمیته حسابرسی با اعضای بیشتر)، اثربخشی بیشتری در نظارت بر شرکت داشته باشد؛ که این می‌تواند به افشای با کیفیت‌تر اطلاعات منجر شود.

تجربه اعضا کمیته حسابرسی و کیفیت افشا

کمیته‌های حسابرسی به عنوان فعالیت‌هایی هدایت‌کننده می‌توانند ترکیبی از اعضای که در حوزه‌های مهم و گوناگون کاری همچون گزارشگری مالی، حسابرسی، مدیریت صنعتی، مدیریت ریسک و فناوری دارای سوابق و تجربه‌اند، باشند (سماها و همکاران، ۲۰۱۵). برای

بر آورده کردن مسئولیت‌های اصلی کمیته‌ی حسابرسی، همه‌ی اعضا بهتر است تجربه‌ی مالی داشته باشند و قادر به فهمیدن موضوع‌های گزارشگری مالی و پیچیدگی‌های حاصل از فعالیتهای تجاری شرکت‌ها باشند (حیب و حیویان، ۲۰۱۶). داشتن سابقه‌ی مالی و حسابداری برای اکثریت اعضای کمیته امر غیرعادی نیست. کمیته‌های حسابرسی علاوه بر داشتن تخصص‌های یادشده، باید بکارگیری از دانش و تجربه‌ی کارشناسان صنعتی و دیگر کارشناسان را برای حل و فصل مشکلات منحصر به فرد شرکت‌ها و یا صنایع شان مورد نظر داشته باشند (حیب و حیویان، ۲۰۱۶).

دیزورت در سال ۱۹۸۸ در پژوهش خود چندین مزیت برای اعضای با تجربه در کمیته حسابرسی بیان می‌کند که عبارتند: اول اینکه، اعضای دارای تجربه در کمیته حسابرسی به دلیل اینکه در گذشته آموزش دیده‌اند، عملکرد و بازخورد آنها مورد بررسی قرار گرفته و دارای دانش فنی کافی در زمینه تخصص خود می‌باشند. دوم اینکه، اعضای باتجربه از موارد مشکوکی که در هنگام بررسی‌های خود بدست می‌آورند، استفاده‌ی اثربخش‌تری می‌کنند. این در حالی است که اعضایی با تجربه کمتر ممکن است به این موارد حتی پی نبرند. سوم، اعضای باتجربه کمیته حسابرسی با اتکا به تجربه خود، در شناسایی موارد خاص و قضاوت در مورد آن، به طور سیستماتیک عملکرد، درک و تفسیر بهتری خواهند داشت. چهارم، بین کمیته‌ای که اعضای آن از تجربه بیشتری برخوردارند ثبات و اجماع بیشتری وجود دارد، بدین معنی که در صورت وجود اطلاعات و فاکتورهای محیطی مشابه، قضاوت‌های یکسانی انجام می‌دهند (دیزورت، ۱۹۸۸). از این رو، این تجربه اعضا توانایی قضاوت آنها را افزایش می‌دهد (هاریسون، ۱۹۹۲). در نتیجه، شرکت‌هایی که اعضای کمیته آنها فاقد تجربه می‌باشند، عملکرد آنها در انجام وظیفه نظارتی شان اثربخشی کمتری دارد (هوندال، ۲۰۱۳). بنابراین انتظار می‌رود تجربه‌ی اعضای کمیته حسابرسی با کیفیت افشا شرکت‌ها رابطه‌ای مستقیم داشته باشد.

مدت تصدی سمت اعضای کمیته و کیفیت افشا

تصدی سمت طولانی اعضای کمیته حسابرسی منجر به عملکرد بهتر، نظارت بیشتر در عملیات شرکت می‌شود (توپساموت و جیاکنکیت، ۲۰۰۹). مدت خدمت اعضای کمیته حسابرسی باید ثابت باشد و یک دوره مناسب از ۲ تا ۵ سال را به منظور اطمینان از ثبات کاری

اعضا در کمیته حسابرسی شامل شود (عثمان و همکاران، ۲۰۱۴). کلین (۲۰۰۲) نشان داد که بین میانگین مدت تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی با مدیریت سود رابطه منفی وجود دارد. بنابراین مدت تصدی سمت اعضای کمیته می‌تواند باعث اثربخشی بیشتر در نظارت بر شرکت شود که در نهایت منجر به کیفیت افشای مناسب‌تر اطلاعات می‌گردد (عثمان و همکاران، ۲۰۱۴).

ویژگی‌های کمیته حسابرسی، کیفیت افشا و نسبت غیر موظف اعضای هیات مدیره

حاکمیت شرکتی، ساز و کاری است به منظور دستیابی به اهداف شرکت از طریق مدیریت امور شرکت که این اطمینان را ایجاد می‌کند که منافع همه سهامداران اعم از سهامداران عمده و خرد حفظ می‌شود (حاجیها و اخلاقی، ۱۳۹۲). یکی از ساز و کارهای حاکمیت شرکتی حضور اعضای غیر موظف در هیات مدیره است. اعضاء موظف هیات مدیره علاوه بر مسئولیتهای عضویت در هیات مدیره، حضور فیزیکی در شرکت نیز دارند. اما عضو غیرموظف در هیات مدیره حضور فیزیکی در شرکت ندارد اما در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت دارد. مدیران غیر موظف نسبت به مدیران موظف از نظر نظارت بر مدیریت در جایگاه بهتری قرار دارند (موت و دونالدسون، ۱۹۹۸)، زیرا آنها از کارکنان شرکت نیستند و در نتیجه دارای انگیزه بیشتری برای نظارت بر مدیریت هستند.

در بعضی از مطالعات، رابطه در صد اعضای غیرموظف هیأت مدیره با افشای اطلاعات تأیید شده است. برای مثال، لین و همکاران (۲۰۰۸) نیز رابطه مثبت و معناداری بین در صد اعضای غیرموظف هیات مدیره و افشای اختیاری در استرالیا کشف نمودند. کامیابی و همکاران (۱۳۹۳) بیان کردند اعضای غیرموظف هیأت مدیره کارآمد، کیفیت اطلاعات افشا شده توسط مدیریت را افزایش و اطلاعات نامتقارن را کاهش می‌دهد. در نتیجه، یک واحد تجاری دارای هیات مدیره با کیفیت بالا، حسابرسی با کیفیت بالاتری را تقاضا می‌کند (کارچلو و همکاران، ۲۰۰۲). در واقع، کیفیت بالای هیئت مدیره اثر بخشی فرایند گزارشگری مالی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (کلین، ۲۰۰۲).

یکی از عوامل موثر بر میزان اعتبار و قابلیت اتکای صورت‌های مالی ارائه شده برای استفاده کنندگان، وجود کمیته حسابرسی در شرکت است. (جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵). نقطه

شروع و در حقیقت پایه و اساس موضوع افشای اطلاعات، به تئوری نمایندگی و مشکلات عدم تقارن اطلاعات مربوط می‌شود (حیب و حیویان، ۲۰۱۶). لذا کمیته حسابرسی یکی از مکانیزم‌های نظارتی موثر است که در بهبود کیفیت افشا و سیستم کنترل داخلی است که به کاهش هزینه‌های نمایندگی کمک می‌کند (سماها و همکاران، ۲۰۱۵). کمیته حسابرسی باید به نحوی مناسب برای انجام وظایف خود ایفای نقش کند. یک منشور شفاف و مکتوب به کمیته و دیگران در درک مسئولیت‌های آنها کمک می‌کند (جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵). براساس منشور کمیته حسابرسی سازمان بورس اوراق بهادار تهران، کمیته حسابرسی از ۳ تا ۵ عضو که اکثریت آنها مستقل و دارای تخصص مالی و حسابداری و تجربه هستند و با انتخاب و انتصاب هیئت مدیره تشکیل می‌شود (جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵). کمیته حسابرسی سنگ بنای اثربخشی ساختار کنترل داخلی، نظارت و افشای اطلاعات شرکت است.

انتصاب و عزل حسابرسان مستقل، تعیین حدود خدمات حسابرسان، بررسی یافته‌های حسابرسی و حل اختلافات بین حسابرسان و مدیریت از جمله وظایف کمیته حسابرسی است. علاوه بر این کمیته حسابرسی بر فعالیت‌های کارکنان حسابرسی داخلی نظارت می‌کند. به عبارت دیگر کمیته حسابرسی هم با حسابرسان داخلی در تماس است و هم با حسابرسان مستقل شرکت، که در واقع حلقه واسط استقلال در حسابرسی، اما در داخل شرکت می‌باشد. این کمیته، مدیریت ارشد شرکت را نیز کنترل می‌کند و به عنوان بازدارنده مدیریت از زیرپا گذاردن کنترل‌های داخلی، از جمله ممانعت از تقلب مدیریت، نقش موثری دارد (حاجیها و اخلاقی، ۱۳۹۲). به عبارت دیگر، نظارت از وظایف اصلی و چالش برانگیز اعضای غیرموظف هیات مدیره و کمیته حسابرسی می‌باشد.

کمیته حسابرسی در راهبری شرکتی باعث افزایش نظارت می‌شود (ابوت و همکاران، ۲۰۰۳). از این رو، اعضای غیرموظف در هیات مدیره در تشکیل کمیته حسابرسی کارآمد جهت ایفای وظیفه نظارتی، موثر است (چاو و لئونگ، ۲۰۰۶). لذا زمانی که نسبت اعضای غیرموظف به کل اعضای هیات مدیره بیشتر باشد، از اعضای کمیته حسابرسی با تجربه تری استفاده می‌نماید و در نتیجه، حضور کمیته حسابرسی با تجربه تر امکان دستکاری سود توسط مدیریت را از بین می‌برد (وافیز، ۲۰۰۵). از این رو، انتظار می‌رود وجود نسبت بالا از اعضای غیرموظف

در هیات مدیره بر ارتباط بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت افشا تأثیر معناداری داشته باشد.

پیشینه تجربی پژوهش

حیب و حیویان (۲۰۱۶) به بررسی مشکل هیات مدیره بر کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس نیوزلند پرداختند. نتایج آنها نشان می‌دهد که اعضای موظف هیات مدیره بر رابطه کمیته حسابرسی و مدیریت سود واقعی اثر مثبت دارد، و این اثر در مورد مدیران موظف دارای مشکل در ارائه گزارشگری متقلبانه برجسته تر است.

الزبان و ساوان (۲۰۱۵) به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر اجرای کنترل‌های داخلی در شرکت‌های بورسی انگلیس پرداختند. نتایج آنها نشان می‌دهد که اجرای پیشنهادهای کنترل داخلی با وجود کمیته حسابرسی امکان پذیر است. استقلال و تخصص کمیته حسابرسی نقش زیادی در اجرای پیشنهادهای کنترل داخلی خواهد داشت.

سماها و همکاران (۲۰۱۵) تأثیر هیات مدیره و کمیته حسابرسی بر افشای اختیاری در شرکت‌های بورسی آمریکا مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که اندازه هیئت مدیره، ترکیب هیئت مدیره و کمیته حسابرسی اثر مثبت و معناداری بر افشای داوطلبانه اطلاعات دارد در حالی که دوگانگی مدیر عامل تأثیر منفی معناداری بر افشای داوطلبانه اطلاعات دارد.

سلطانا (۲۰۱۵) به اثر ویژگی کمیته حسابرسی بر محافظه کاری حسابداری در شرکت‌های بورسی استرالیا پرداخت. یافته‌ها نشان می‌دهد که ویژگی‌های تخصص مالی، تجربه و تعداد جلسات کمیته حسابرسی اثر مثبت معنی داری بر محافظه کاری حسابداری دارد. نتایج بیانگر این است که کمیته حسابرسی بعنوان یک مکانیزم نظارتی از رفتار فرصت طلبانه مدیریت و دستکاری سود جلوگیری می‌کند.

عثمان و همکاران در سال ۲۰۱۴، تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای داوطلبانه اخلاقی شرکت‌ها را در بورس مالزی مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها نمونه‌ای متشکل از ۹۴

شرکت بورس مالزی را جهت انجام پژوهش خود انتخاب کردند. نتایج پژوهش آنها نشان داد، بین مدت تصدی سمت و چندگانه بودن سمت اعضای کمیته با افشای داوطلبانه اخلاقی رابطه‌ای معنادار وجود دارد؛ در حالی که بین استقلال، تخصص، اندازه و تعداد جلسات کمیته حسابرسی با افشای داوطلبانه اخلاقی رابطه‌ای مشاهده نشد.

ابرناسی و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی به بررسی رابطه بین تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی و به موقع بودن گزارش‌های مالی شرکت‌ها پرداختند. نتایج آنها نشان داد که مهارت مالی اعضای کمیته حسابرسی ارتباط معناداری با اطلاعات حسابداری به موقع دارد.

لی و همکاران در سال ۲۰۱۲ به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای سرمایه فکری در شرکت‌های بورسی انگلیس پرداختند. نتایج این تحقیق حاکی از آن است که ویژگی‌های اندازه و تعداد جلسات کمیته حسابرسی بر افشای سرمایه فکری اثر مثبت و معناداری دارد اما استقلال و تخصص کمیته حسابرسی بر افشای سرمایه فکری تأثیر ندارد.

بیکز و براون (۲۰۰۶) در استرالیا، رابطه بین شاخص حاکمیت شرکتی و معیارهای مختلف کیفیت افشا شامل دقت، یک سونگری و سطح ناسازگاری در تحلیل‌های پیش‌بینی سود را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که افشا به وسیله شرکت‌هایی که حاکمیت شرکتی خوب دارند، آگاهی‌بخش‌تر است.

وافیز (۲۰۰۵) با بررسی تعدادی از معیارهای حاکمیت شرکتی مانند ویژگی‌های هیات مدیره و کمیته حسابرسی به این نتیجه رسیدند که حاکمیت شرکتی موثر باعث بهبود کیفیت افشا می‌شود. آنان در پژوهش خود معیار سود پیش‌بینی شده به وسیله مدیریت را به عنوان نماینده کیفیت افشا در نظر گرفته و نمونه‌ای از ۲۷۵ شرکت برتر مجله فورچن در آمریکا را مورد بررسی قرار دادند.

جامعی و رستمیان (۱۳۹۵) تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش‌بینی شده در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آنها بیانگر این است که بین تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با صحت پیش‌بینی سود رابطه مثبت دارد.

رویایی و ابراهیمی (۱۳۹۴) به تأثیر ویژگی‌های کمیته‌ی حسابرسی بر سطح افشای داوطلبانه اخلاق در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. یافته‌های آنها نشان می‌دهد که دو ویژگی استقلال و تخصص کمیته‌ی حسابرسی بر افشای داوطلبانه اخلاق تأثیر دارد.

کامیابی و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی تأثیر نسبت اعضای غیرموظف هیات مدیره بر رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته و خطای پیش‌بینی سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آنها حاکی از آن است که نسبت اعضای غیرموظف هیات مدیره بر رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته و خطای پیش‌بینی سود اثر تعدیل‌کننده دارد.

طالب نیا و همکاران در سال ۱۳۸۹، تأثیر وجود کمیته حسابرسی را بر جلب نظر سرمایه‌گذار جهت سرمایه‌گذاری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی قرار دادند. نتایج آنها نشان داد بین وجود کمیته حسابرسی و جذب اعتماد سرمایه‌گذاران رابطه معنادار وجود دارد.

فرضیات پژوهش

با توجه به چارچوب نظری و پیشینه تجربی پژوهش، فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر تدوین گردیده است:

فرضیه ۱: بین تخصص اعضای کمیته حسابرسی و کیفیت افشای شرکتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه ۲: بین اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت افشای شرکتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه ۳: بین میزان تجربه اعضای کمیته حسابرسی و کیفیت افشای شرکتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه ۴: بین مدت تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی و کیفیت افشای شرکتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه ۵: نسبت غیرموظف اعضای هیات مدیره بر رابطه بین تخصص اعضای کمیته حسابرسی و کیفیت افشای شرکتی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه ۶: نسبت غیرموظف اعضای هیات مدیره بر رابطه بین اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت افشای شرکتی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه ۷: نسبت غیرموظف اعضای هیات مدیره بر رابطه بین تجربه اعضای کمیته حسابرسی و کیفیت افشای شرکتی تأثیر معناداری دارد.

فرضیه ۸: نسبت غیرموظف اعضای هیات مدیره بر رابطه بین مدت تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی و کیفیت افشای شرکتی تأثیر معناداری دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر را می‌توان از نظر هدف به عنوان تحقیقات کاربردی و از نظر روش به عنوان تحقیقات تجربی تلقی نمود. محدوده مکانی پژوهش، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران و محدوده زمانی آن سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ می‌باشد. دلیل انتخاب محدوده زمانی دو سال برای این پژوهش عدم وجود الزام توسط بورس اوراق بهادار تهران مبنی بر تشکیل کمیته حسابرسی توسط شرکت‌ها قبل از سال ۱۳۹۱ می‌باشد (جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵). به عبارت دیگر تعداد شرکت‌هایی که قبل از سال ۱۳۹۱ در بورس اوراق بهادار تهران تشکیل کمیته داده‌اند، اندک می‌باشد. در این پژوهش، اطلاعات گردآوری شده مبتنی بر اطلاعات واقعی بازار سهام می‌باشد. داده‌های مورد نیاز شرکت‌ها، از پایگاه‌های اطلاع‌رسانی سازمان بورس و اوراق بهادار تهران، اطلاعیه‌ها و گزارش‌های مجمع عمومی شرکت‌ها، استخراج و تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

جامعه آماری این تحقیق در برگیرنده کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران می‌باشد و برای انتخاب نمونه آماری، کلیه شرکت‌هایی که دارای شرایط زیر بوده‌اند، به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند:

(۱) شرکت‌ها باید در گروه شرکت‌های واسطه‌گری مالی و بانک‌ها نباشند.

(۲) سال مالی شرکت‌ها منتهی به ۲۹ اسفندماه باشد.

(۳) وقفه معاملاتی بیش از ۴ ماه نداشته باشند.

(۴) تاریخ تشکیل کمیته حسابرسی قبل از انتشار صورت‌های مالی سال ۱۳۹۱ باشد.

(۵) اطلاعات آنها در دسترس باشد.

بدین ترتیب، پس از اجرای فرآیند نمونه‌گیری و با در نظر گرفتن محدودیت‌های فوق، در نهایت ۷۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای نمونه انتخاب شدند. سپس جهت خلاصه نمودن اطلاعات از نرم افزار صفحه گسترده اکسل استفاده شده و در نهایت با استفاده از نرم افزار Eviews 7 آزمون فرضیه‌ها صورت گرفته است.

مدل پژوهش و تعریف عملیاتی متغیرها

در این پژوهش به منظور آزمون فرضیه اول از مدل ۱ و برای آزمون فرضیه دوم از مدل ۲ استفاده شده است:

$$MDI_{i,t} = \beta_0 + B_1AUDACC_{i,t} + B_2AUDSIZE_{i,t} + B_3AUDTEND_{i,t} + \beta_4AUDEX_{i,t} + \beta_5MVALUE_{i,t} + \beta_6NAH_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۱)}$$

$$MDI = \beta_0 + B_1AUDACC_{i,t} + B_2AUDSIZE_{i,t} + B_3AUDTEND_{i,t} + \beta_4AUDEX_{i,t} + \beta_5BDIND + \beta_6BDIND * AUDACC_{i,t} + \beta_7BDIND * AUDSIZE_{i,t} + \beta_8BDIND * AUDTEND_{i,t} + \beta_9BDIND * AUDEX_{i,t} + \beta_{10}MVALUE_{i,t} + \beta_6NAH_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۲)}$$

متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته

کیفیت افشا (MDI): در این پژوهش برای اندازه‌گیری کیفیت افشا همانند پژوهش‌های موسوی شیری و همکاران (۱۳۹۴)، اعتمادی و همکاران (۱۳۹۰) و یعقوب نژاد و ذیحی (۱۳۹۰)، از رتبه‌بندی افشای شرکت‌ها که توسط سازمان بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۸۲ در مقاطع زمانی ۳، ۶ و ۹ ماهه محاسبه گردیده، استفاده شده است. این رتبه‌بندی، ارزیابی سازمان بورس درباره محتوای اطلاعاتی افشاهای شرکت‌ها را منعکس می‌کند. امتیازهای مذکور، بر اساس میانگین وزن معیارهای به موقع بودن و قابلیت اتکای اطلاعات افشا

شده، محاسبه می‌گردد. رتبه بندی عمدتاً مبتنی بر آیین نامه افشای اطلاعات شرکت‌های بورس بوده و افشا شرکت را از منظر اطلاعات پیش بینی درآمد هر سهم، صورت‌های مالی میان دوره ای حسابرسی شده ۳، ۶ و ۹ ماهه، اظهار نظر حسابرس نسبت به پیش بینی درآمد هر سهم اولیه و ۶ ماهه، اظهار نظر حسابرس نسبت به صورت‌های مالی میان دوره ای ۶ ماهه، صورت‌های مالی حسابرسی شده پایان سال و تفاوت پیش بینی‌ها و عملکرد واقعی حسابرسی شده و سایر اطلاعات منتشره، بر اساس دو معیار به موقع بودن و قابلیت اتکای افشا مورد ارزیابی قرار می‌دهد. برای محاسبه رتبه کل افشای شرکتی معیارهای به موقع بودن و قابلیت اتکا به وزن های دو سوم و یک سوم مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

متغیرهای مستقل

تخصص اعضای کمیته حسابرسی^۱ (AUDACC): مطابق با تحقیق عثمان و همکاران (۲۰۱۴)، رویایی و ابراهیمی (۱۳۹۴) و جامعی و رستمیان (۱۳۹۵) برابر است با درصدی از اعضای مستقل کمیته حسابرسی که مدرک دانشگاهی یا مدرک حرفه‌ای ملی یا معتبر بین المللی در امور مالی (حسابداری، حسابرسی، مدیریت مالی، اقتصاد و سایر رشته‌های مدیریت با گرایش مالی یا اقتصادی) دارند. بر اساس منشور سازمان بورس اوراق بهادار تهران، اعضای کمیته حسابرسی برای انجام موثر وظایف ذکر شده در منشور باید تخصص مالی داشته باشند و این تخصص فراتر از آشنایی صرف با صورت‌های مالی است (جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵). این اطلاعات از طریق سایت کدال استخراج گردیده است.

اندازه کمیته حسابرسی^۲ (AUDSIZE): برابر است با تعداد اعضای کمیته حسابرسی و این داده‌ها از طریق سایت کدال استخراج گردیده است (رویایی و ابراهیمی، ۱۳۹۴).

مدت تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی^۳ (AUDTEND): برابر است با میانگین مدت تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی (عثمان و همکاران ۲۰۱۴).

میزان تجربه‌ی اعضای کمیته حسابرسی^۴ (AUDEX): برابر است با نسبت اعضای کمیته حسابرسی که در زمینه مالی تجربه دارند، نسبت به کل اعضای کمیته (همدان و همکاران، ۲۰۱۳).

متغیر تعدیل کننده

نسبت غیر موظف اعضای هیات مدیره (BDIND): این متغیر نشان دهنده نسبت اعضا غیر موظف هیات مدیره به کل اعضای هیات مدیره می باشد (کامیابی و همکاران، ۱۳۹۳).

متغیرهای کنترلی

ارزش بازار شرکت (MVALUE): ارزش بازار شرکت در زمان t ، از طریق لگاریتم طبیعی حاصل ضرب قیمت سهام در پایان سال در تعداد سهام عادی منتشر شده شرکت به دست آمده است (رضایی و پیری، ۱۳۹۰).

در صد مالکیت سهامداران نهادی (NAH): نشان دهنده میزان سهام عادی که در مالکیت سرمایه گذاران نهادی مانند بانک‌ها، بیمه‌ها، صندوق بازنشستگی قرار دارد، می باشد. برای محاسبه آن، تعداد سهام در دست توسط سرمایه گذاران نهادی بر کل تعداد سهام عادی شرکت تقسیم می گردد (کامیابی و پرهیزگار، ۱۳۹۵).

تجزیه و تحلیل داده های پژوهش

آمار توصیفی

به منظور بررسی و تجزیه و تحلیل اولیه داده‌ها، آمار توصیفی متغیرهای پژوهش محاسبه و در نگاره ۱ ارائه شده است. آمار توصیفی شامل میانگین، میانه، انحراف معیار، ماکزیمم و مینیمم کلیه متغیرهای پژوهش است.

همانطور که نگاره (۱) مشاهده می شود رتبه کیفیت افشای شرکت‌ها به طور متوسط ۷/۷۳ درصد می باشد. گستره تغییرات رتبه کیفیت افشا بین ۱۶ تا ۱۰۰ می باشد. انحراف معیار داده‌ها پراکندگی داده‌ها از میانگین را نشان می دهد. انحراف معیار کم نشان دهنده پراکندگی کم داده‌ها از میانگین و انحراف معیار زیاد نشان دهنده پراکندگی زیاد داده‌ها از میانگین می باشد. نسبت اعضای غیر موظف هیات مدیره با انحراف معیار ۰/۱۷ دارای کم ترین پراکندگی از میانگین و متغیر میزان مالکیت سهامدار نهادی با انحراف معیار ۳۳/۴ دارای بیشترین پراکندگی از میانگین است.

نگاره (۱): آمار توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق برای شرکت‌های نمونه

متغیرها	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار
شاخص کیفیت افشا	۷۳/۷۱	۷۶/۵	۱۰۰	۱۶	۱۷/۴
تخصص کمیته حسابرسی	۰/۸۴	۱	۱	۰	۰/۲۶
اندازه کمیته حسابرسی	۳/۰۹	۳	۵	۳	۰/۳۹
مدت تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی (تعدادماه)	۱۰/۶۲	۱۰	۲۹	۱	۶/۱۶
میزان تجربه‌ی اعضای کمیته حسابرسی	۰/۷۵	۰/۶۶	۱	۰	۰/۲۶
ارزش بازار شرکت	۶/۰۹	۶/۰۳	۸/۲۳	۴/۳۳	۰/۶۴
میزان مالکیت سهامدار نهادی	۳۹/۵۵	۲۶/۸۸	۹۸/۹۳	۰	۳۳/۴۰
نسبت اعضای غیر موظف هیات مدیره	۰/۶۵	۰/۶	۱	۰/۲	۰/۱۷
تخصص کمیته حسابرسی* نسبت اعضای غیر موظف هیات مدیره	۰/۵۵	۰/۶	۱	۰	۰/۲۲
اندازه کمیته حسابرسی* نسبت اعضای غیر موظف هیات مدیره	۲/۰۳	۱/۸	۴	۰/۶	۰/۶۰
مدت تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی* نسبت اعضای غیر موظف هیات مدیره	۶/۹۳	۶	۱۸/۴	۰/۶	۴/۵۰
میزان تجربه‌ی اعضای کمیته حسابرسی* نسبت اعضای غیر موظف هیات مدیره	۰/۴۸	۰/۵۳	۱	۰	۰/۲۰

آمار استنباطی

برای انجام رگرسیون خطی، مفروضاتی وجود دارد که در ادامه برخی از آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. جهت بررسی عدم وجود ناهمسانی واریانس، آزمون‌های مختلفی وجود دارد. این آزمون‌ها به دو گروه گرافیکی و غیر گرافیکی تقسیم می‌شوند. آزمون‌های گرافیکی بیان می‌کند که نباید بین جملات پسماند و مقادیر برآورد شده الگویی مشاهده شود. به عبارتی بهتر پراکنش باقی مانده‌ها حول محور صفر باشد. از آزمون‌های غیر گرافیکی می‌توان به آزمون وایت، براش پاگان، نیو وی و ست، گلد فنت کوانت، آزمون پارک و آزمون گلجسرا استفاده

کرد (صلاحی نژاد و سعادت، ۱۳۹۳). در این تحقیق برای آزمون واریانس ناهمسان از آزمون وایت استفاده شده است که نتایج حاصل از این آزمون در نگاره شماره ۲ ارائه شده است. با توجه به سطح اهمیت ۵٪، نتایج نشان می‌دهد فرضیه صفر مبنی بر وجود همسانی واریانس در مدل ۲ پذیرفته می‌شود اما در مدل ۱ این فرض پذیرفته نمی‌شود. یعنی مدل اول پژوهش از مشکل ناهمسانی واریانس رنج می‌برد. که جهت رفع آن از آزمون وایت استفاده گردید.

نگاره (۲): آزمون وایت

خروجی آزمون وایت مربوط به مدل ۱		
	ضریب	معناداری
آماره F	۱/۶۷	۰/۰۳۲۲
R ²	۴۰/۳۵	۰/۰۴۷۴
SS	۴۱/۲۹	۰/۰۳۸۶
خروجی آزمون وایت مربوط به مدل ۲		
آماره F	۱/۳۳	۰/۱۱۱۳
R ²	۶۶/۵۳	۰/۱۵۸۴
SS	۵۳/۰۷	۰/۵۸۶۵

نگاره خروجی Eviews مربوط به مدل اول پژوهش (نگاره شماره ۳) نشان می‌دهد که آماره F که نشان دهنده معناداری کل رگرسیون برازش شده می‌باشد، در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار می‌باشد. مقدار آماره دوربین واتسون ۱/۸۷ می‌باشد که نشان می‌دهد بین متغیرهای مدل، خود همبستگی وجود ندارد. ضریب تعیین تعدیل شده در این مدل معادل ۰/۲۵ بوده که حاکی از آن است حدود ۲۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل بیان می‌گردد.

نتایج در نگاره شماره ۳ نشان می‌دهد که بین تخصص اعضای کمیته حسابرسی و کیفیت افشا (در سطح ۵ درصد) رابطه‌ی منفی معناداری وجود دارد. ضمناً، اندازه کمیته حسابرسی در هیچیک از سطوح ۱، ۵ و ۱۰ در ۲٪ درصد رابطه‌ی معناداری با کیفیت افشا ندارد در نتیجه فرضیه دوم پذیرفته نشد. همچنین یافته‌های نگاره ۳ حاکی از آن است که میزان تجربه اعضای کمیته حسابرسی و مدت تصدی سمت اعضای هیات مدیره با کیفیت افشا رابطه‌ی مثبت و معناداری در سطح ۱۰ درصد دارند که فرضیه سوم و چهارم این پژوهش تایید می‌گردد.

نگاره خروجی زیر همچنین بیانگر آن است که در میان متغیرهای کنترلی، بین میزان مالکیت سهامداران نهادی با کیفیت افشا رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد یعنی هرچه میزان مالکیت سهامداران نهادی در شرکت بیشتر باشد کیفیت افشا شرکت‌ها نیز بالاتر می‌باشد اما بین ارزش بازار شرکت و کیفیت افشا شرکت‌ها رابطه‌ی یافت نشد، که ممکن است کارا نبودن بازار سرمایه ایران دلیل چنین امری باشد.

نگاره (۳): نتیجه تخمین مدل اول جهت آزمون فرضیه‌های ۱ الی ۴ تحقیق

متغیرها	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	معنا داری
ضریب ثابت	۸۹/۲۶	۱۷/۸۵	۵	۰/۰۰۰۰
تخصص اعضای کمیته حسابرسی	-۱۴/۲۷	۵/۸۰	-۲/۴۵	** ۰/۰۱۵۲
اندازه کمیته حسابرسی	-۲/۶۰	۳/۹۰	-۰/۶۶	۰/۵
مدت تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی	۰/۳۰	۰/۱۶	۱/۸۲	*** ۰/۰۶۹۷
میزان تجربه‌ی اعضای کمیته حسابرسی	۱۱/۲۱	۶/۱۱	۱/۸۳	*** ۰/۰۶۸۸
ارزش بازار شرکت	-۱/۶۲	۲/۱۸	-۰/۷۴	۰/۴۵
میزان مالکیت سهامداران نهادی	۰/۰۸	۰/۰۳	۲/۱۹	** ۰/۰۲۹۹
AR (1)	۰/۴۶	۰/۱۰	۴/۴	۰/۰۰۰۰
ضریب تعیین ۰/۲۸		آماره دورین واتسون ۱/۸۷		
ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۲۵		احتمال آماره F ۰/۰۰۰۰		

* ۱۰٪ ** ۵٪ *** ۱٪

نگاره شماره ۴ نیز آمار تحلیلی فرضیه‌های پنجم تا هشتم را مورد بررسی قرار می‌دهد. با توجه به احتمال آماره F (۰/۰۰۰۰)، معناداری مدل تایید می‌شود. در این مدل نیز آماره دورین واتسون (که برابر است با ۱/۸۸) در بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد که عدم خودهمبستگی بین خطاها نیز تایید می‌شود.

نگاره شماره ۴ بیانگر این است که نسبت غیرموظف اعضای هیات‌مدیره بر ارتباط بین تجربه اعضای کمیته حسابرسی و کیفیت افشا در سطح ۵ درصد تأثیر معناداری دارد لذا فرضیه هفتم مورد تایید قرار گرفت. بعبارت دیگر نتایج نشان می‌دهد که در شرکت‌ها با نسبت بالا از اعضای غیر موظف هیات‌مدیره هنگامی که اعضای کمیته حسابرسی دارای تجربه در زمینه‌های مالی و حسابداری می‌باشند، کیفیت افشا شرکت‌ها بالاتر می‌باشد. اما نسبت غیرموظف اعضای هیات‌مدیره بر ارتباط میان سایر ویژگی‌های کمیته حسابرسی (تخصص کمیته حسابرسی، اندازه کمیته حسابرسی و مدت تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی) و کیفیت افشا تأثیر معناداری ندارد که بیانگر عدم تایید فرضیات پنجم، ششم و هشتم پژوهش می‌باشد.

نگاره (۴): نتیجه تخمین مدل دوم جهت آزمون فرضیه‌های ۵ الی ۸ تحقیق

متغیرها	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	معناداری
ضریب ثابت	۷۱/۲۳	۷۰/۱۴	۱/۰۱	۰/۳۱
تخصص اعضای کمیته حسابرسی	-۳۴/۵	۱۷/۸۰	-۱/۹۳	**۰/۰۵۴۹
اندازه کمیته حسابرسی	۱۹/۷۲	۲۴/۲۸	۰/۸۱	۰/۴۱
مدت تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی	-۰/۳۸	۰/۷۴	-۰/۵۲	۰/۶۰
میزان تجربه‌ی اعضای کمیته حسابرسی	-۲۵/۶۴	۱۷/۳۵	-۱/۴۷	۰/۱۴
ارزش بازار شرکت	-۱/۲۶	۲/۰۹	-۰/۶۰	۰/۵۴
میزان مالکیت سهامداران نهادی	۰/۰۸	۰/۰۳	۲/۰۸	**۰/۰۳۹
نسبت اعضای غیر موظف هیات‌مدیره	۲۵/۶۷	۹۹/۴	۰/۲۵	۰/۷۹
تخصص کمیته حسابرسی * نسبت اعضای غیر موظف هیات‌مدیره	۳۰/۵۹	۲۴/۰۷	۱/۲۷	۰/۲

متغیرها	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	معناداری
اندازه کمیته حسابرسی* نسبت اعضای غیر موظف هیات مدیره	-۳۳/۸۸	۳۴/۵۸	-۰/۹۷	۰/۳۲
مدت تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی* نسبت اعضای غیر موظف هیات مدیره	۱/۰۵	۱/۱۴	۰/۹۱	۰/۳۵
میزان تجربه‌ی اعضای کمیته حسابرسی* نسبت اعضای غیر موظف هیات مدیره	۵۴/۶۷	۲۶/۲۹	۲/۰۷	**۰/۰۳۹۶
AR (I)	۰/۴۶	۰/۱۰	۴/۵۶	۰/۰۰۰۰
ضریب تعیین ۰/۳۳		آماره دورین واتسون ۱/۸۸		
ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۲۶۹		احتمال آماره F ۰/۰۰۰۰		

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

کیفیت در گزار شگری مالی و افشاء يك ضرورت است. کیفیت گزار شگری مالی سبب پیش‌بینی بهتر جریان‌های نقدی آتی شرکت برای سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی می‌شود. در این پژوهش اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی (تخصص مالی، اندازه، مدت تصدی سمت و تجربه اعضای کمیته) بر کیفیت افشاء شرکت‌ها و همچنین تأثیر نسبت اعضای غیرموظف هیات‌مدیره بر این ارتباط مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد بین مدت دوره تصدی سمت اعضا و همچنین تجربه اعضای کمیته حسابرسی با کیفیت افشاء شرکت‌ها رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد به این معنی که هرچه اعضای کمیته حسابرسی با تجربه‌تر و اطمینان‌بخشتر نسبت به ثبات کاری آنها وجود داشته باشد افشای شرکت‌ها دارای کیفیت بالاتری خواهد بود. این نتایج مطابق با پژوهش دفوند و هان (۲۰۰۵)، می‌باشد که بیان می‌کند وجود کمیته حسابرسی با اعضای با تجربه تأثیر به‌سزایی بر اطلاعات

منتشر شده در بازار دارد. علاوه بر این، این نتیجه پژوهش یافته‌ی پژوهش پرسون (۲۰۰۵) را که بیان می‌کند هنگامی که تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی بلند مدت است احتمال انجام تقلب پایین تر است را تایید می‌کند.

یافته پژوهش همچنین نشان می‌دهد که بین تخصص کمیته حسابرسی و کیفیت افشا رابطه مثبتی وجود ندارد. اگر چه فرض بر این بود که ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر می‌گذارد اما این امکان نیز وجود دارد که کیفیت گزارشگری مالی بتواند بر ویژگی‌های کمیته حسابرسی اثر بگذارد. برای مثال شرکت‌ها با کیفیت گزارشگری بهتر ممکن است از ویژگی‌های کمیته حسابرسی برای علامت دادن به اعضای بازار مبنی بر اینکه کیفیت گزارشگری بالاتری دارند استفاده کنند یا شرکت‌هایی که کیفیت افشا پایین‌تری دارند اعضای متخصص را در کمیته حسابرسی خود به عضویت درمی‌آورند تا به بازار علامت دهند که در جهت بهبود کیفیت افشا از متخصصین در کمیته حسابرسی خود استفاده کرده‌اند. به عنوان یک نتیجه، تخصص کمیته حسابرسی خروجی‌ای برای شرکت‌هایی که می‌خواهند به بازار درباره کیفیت گزارشگری مالی خود علامت دهند، می‌باشد.

در این پژوهش بین اندازه کمیته حسابرسی با کیفیت افشا رابطه‌ای مشاهده نشد. این نتیجه پژوهش استدلال‌های لین و همکاران (۲۰۰۸) مبنی بر اینکه اندازه‌ی بزرگتر از کمیته حسابرسی تنها منجر به ایجاد بحث‌های غیر ضروری، تاخیر در تصمیم‌گیری‌ها و منجر به ارتباطات ضعیف‌تر می‌شود، را تایید می‌کند. به عبارت دیگر می‌توان اظهار داشت که کمیته حسابرسی کمتر تمایل دارد که بر اساس رابطه‌ای خطی با تأثیرگذاری عمل کنند، به این معنا که این حالت به وجود نمی‌آید که با افزایش اندازه کمیته، موثر و با کاهش اندازه کمیته، غیر موثر باشند.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که نسبت اعضای غیر موظف هیات مدیره تنها بر رابطه بین میزان تجربه اعضای کمیته حسابرسی و کیفیت افشا شرکت‌ها تأثیری معنادار دارد. به عبارت دیگر وجود اعضای غیر موظف بیشتر در ترکیب هیات مدیره همزمان با وجود اعضای با تجربه در کمیته حسابرسی باعث بهبود کیفیت افشای شرکت‌ها خواهد شد. اما نتایج حاکی از آن است که نسبت غیر موظف اعضای هیات مدیره بر ارتباط بین سایر ویژگی‌های کمیته حسابرسی (تخصص و مدت تصدی) و کیفیت افشا شرکت‌ها تأثیر ندارد. عدم تأثیر اعضای غیر موظف هیات مدیره نتوانسته بر ارتباط بین سایر ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت افشا می‌تواند به

دلیل مشکلات ناشی از مالکیت بخش دولتی و عدم وجود مالکیت بخش خصوصی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران باشد. دلیل دیگر این است که هنوز نقش اعضای غیرموظف هیات مدیره در این شرکت‌ها به درستی تبیین نشده و استقلال آنها مخدوش است که موجب ایجاد محدودیت‌هایی در انجام وظایف نظارتی و کنترلی آنها می‌شود.

انتظار می‌رود نتایج حاصل از این پژوهش در شناسایی کمیته حسابرسی موثر بر افشای اطلاعات توسط شرکت‌ها به منظور بررسی قوانین و مقررات موجود یا تجدیدنظر در آنها و یا وضع قوانین و مقررات جدید و کارایی بازار سرمایه مفید واقع شود. علاوه بر این، به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود که در تصمیم‌گیری‌های خود، صرفاً به وجود کمیته حسابرسی را به عنوان معیاری برای افشای مطلوب اطلاعات مدنظر قرار ندهند بلکه تمام ویژگی‌های کمیته را در نظر بگیرند. ضمناً با توجه به حذف شرکت‌های سرمایه‌گذاری، بانک‌ها و بیمه‌ها، به علت ساختار متفاوت آنها، پیشنهاد می‌گردد که موضوع مورد مطالعه، در این گروه از شرکت‌ها به صورت خاص بررسی گردد. و در این تحقیق ویژگی استقلال کمیته حسابرسی مورد بررسی قرار نگرفت لذا پیشنهاد می‌شود تحقیقات بعدی این ویژگی کمیته حسابرسی را مورد بررسی قرار دهند.

مهم‌ترین محدودیت پژوهشگر، نبود سامانه جامع اطلاعات‌دهی از اطلاعات مالی شرکت‌ها بوده که مراحل انجام پژوهش را زمان بر کرده است. محدودیت دیگر افشاشدن اطلاعات کامل در مورد سایر ویژگی‌های کمیته حسابرسی از جمله تعداد جلسات آن است که می‌توانست بر افشای شرکت‌ها اثرگذار باشد.

پی‌نوشت

۱ Expertise of
Audit Committee	۲ Audit
Committee Size	۳ Audit
Committee Tenure	۴ Experience of
Audit Committee
۵ Proportions of
non-executive
directors on board			

منابع

- اسماعیل‌زاده مقری، علی؛ جلیلی، محمد و زند عباس‌آبادی، عباس. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی بر کیفیت سود در بورس اوراق بهادار تهران، *مجله حسابداری مدیریت*، سال سوم، شماره هفتم، ص ۷۹-۹۱.
- اعتمادی، حسین، حصارزاده، رضا، محمدآبادی، مهدی و بذرافشان، آمنه. (۱۳۹۰). افشا و ارزش شرکت: شواهدی از بازار سرمایه نوظهور ایران، *فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت*، سال پنجم، شماره سیزدهم، ص ۶۷-۷۷.
- باغومیان، رافیک و نقدی، سجاد. (۱۳۹۳). تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر میزان افشای اختیاری در گزارش‌کنگری سالانه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *مجله دانش حسابداری*، سال پنجم، شماره ۱۶، ص ۱۱۹-۱۳۶.
- ثقفی، علی و ملکیان، اسفندیار. (۱۳۷۶). جامعیت گزارش‌های سالانه و ویژگی‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در سازمان بورس اوراق بهادار تهران، *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، سال ششم، شماره ۲۲ و ۲۳، ص ۷-۳۴.
- جامعی و رستمیان. (۱۳۹۵). تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش‌بینی شده. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، سال ۸، شماره ۲۹، ص ۱-۱۷.
- حاجیها، زهره و اخلاقی، حسنعلی. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر ویژگی‌های هیات مدیره بر ساختار سررسید بدهی شرکت. *فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت*، شماره ۱۷، ص ۵۹-۷۴.
- در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش سرمایه‌گذاری، سال پنجم، شماره هفدهم، ۱۶۵-۱۸۶.
- رضایی، فرزین و پیری، عبدالله. (۱۳۹۰). تأثیر ساختار مالکیت، ساختار سرمایه و نقدینگی بر ارزش بازار شرکت‌ها، *پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی*، سال سوم، شماره یازدهم، ص ۱۵۵-۱۷۴.
- رویایی و ابراهیمی. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته‌ی حسابرسی بر سطح افشای داوطلبانه اخلاق، *فصلنامه حسابداری مالی*، سال هفتم، شماره ۲۵، ص ۷۱-۸۸.
- صلاحی نژاد، مریم و سعادت، شهرزاد. (۱۳۹۲). تأثیر اعتبار حسابرسی در جذب کمک‌های بلاعوض در موسسات غیر انتفاعی، *فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، سال سوم، شماره نهم، ص ۷۹-۸۹.
- طالب‌نیا، قدرت‌الله؛ وکیلی فرد، حمیدرضا و شهسواری، منصوره. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر وجود کمیته حسابرسی را بر جلب نظر سرمایه‌گذار جهت سرمایه‌گذاری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *مجله حسابداری مدیریت*، سال سوم، شماره ۴، ص ۳۵-۴۸.

- فروغی، داریوش و آدینه جونقانی، احمد. (۱۳۹۱). رابطه بین میزان افشای اطلاعات و ارزش شرکت، پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، ۴(۱۵)، ۱۱۷-۱۴۲.
- کامیابی، یحیی و پرهیزگار، بتول (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین سرمایه گذاران نهادی و همزمانی قیمت سهام کامیابی، یحیی؛ بوژمهرانی، احسان و نادری پلنگی، فاضل. (۱۳۹۳). خطای پیش بینی سود، معاملات با اشخاص وابسته و نسبت غیر موظف اعضای هیات مدیره، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، شماره ۴۳، ص ۱۳۵-۱۵۱.
- کردستانی، غلامرضا و رحیمی، مصطفی. (۱۳۹۰). بررسی عوامل تعیین کننده ی انتخاب سطح کیفیت گزارشگری مالی و اثرات اقتصادی آن در بازار سرمایه، پژوهش‌های تجربی حسابداری مالی، سال اول، شماره ۱، ص ۶۷-۹۱.
- موسوی شیری، محمود، سلیمانی، حمید، مومنی، یوسف و سلیمانی، حجت (۱۳۹۴). رابطه بین کیفیت افشای اطلاعات حسابداری و نوسان پذیری بازده سهام، پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال پنجم، شماره ۱۸، ص ۱۳۱-۱۴۴.
- یعقوب نژاد، احمد و ذبیحی، علی (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین کیفیت افشا و نقد شوندگی سهام شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، شماره دهم، ص ۲۱۷-۲۳۵.
- Abbott, L. J. , Parker, S. , Peters, G. F. and Raghunandan, K. (2003). The association between audit committee characteristics and audit fees, , 17-32.
- Abernathy, J. L. , Beyer, B. , Masli, A. and stefaniak, C. (2014). The association between characteristics of audit committee accounting experts, audit committee chairs, and financial reporting timeliness, , 30, 283-297.
- Alzeban, A. , & Sawan, N. (2015). The impact of audit committee characteristics on the implementation of internal audit recommendations. , 24, 61-71.
- Beekes, W. , and Brown, P. (2006). Do better-governed Australian firms make more informative disclosures?, . , 422.
- Carcello, J. V. , Hermanson, D. R. , Neal, T. L. & Riley Jr. , R. A. (2002). Board characteristics and audit fees, , 365-384 .
- Carcello, J. V. and Neal, T. L. (2003). Audit committee characteristics and auditor dismissals following new going-concern reports, , 95-118 .

- Chau, G. and Leung, P. (2006). The impact of board composition and family ownership on audit committee formation: Evidence from Hong Kong, *Journal of Business Ethics*, 67, 1-15.
- Dalton, D. R. , Daily, C. M. , Johnson, J. L. and Ellstrand, A. E. (1999). Number of directors and financial performance: A meta-analysis, *Journal of Business Ethics*, 18, 674-86.
- Defond, M. L. , Hann, R. N. & Hu, X. (2005). Does the market value financial expertise on audit committees of boards of directors?, *Journal of Business Ethics*, 58, 153-193.
- DeZoort, F. T. (1998). An analysis of experience effects on audit committee members' oversight judgments. *Accounting, Organizations and Society*, 23, 33-48.
- Forker, J. J. (1992). Corporate governance and disclosure quality, *Journal of Business Ethics*, 11, 111-124.
- Habib, A. , & Bhuiyan, M. B. U. (2016). Problem directors on the audit committee and financial reporting quality. *Journal of Business Ethics*, 140, 46, 121-144.
- Harrison, J. S. (1992). GAO report on audit committees. Texas Banking, February, 12-14.
- Hundal, S. (2013). Independence, Expertise and Experience of Audit Committees: Some Aspects of Indian Corporate Sector, *American Business Review*, 51, 30-37.
- Karamanou, I. and Vafeas, N. (2005). The association between corporate boards, audit committees, and management earnings forecasts: an empirical analysis, *Journal of Business Ethics*, 58, 453-86.
- Klein, A. (2002). Audit committee, board of director characteristics, and earnings management, *Journal of Business Ethics*, 21, 375-400 .
- Li, J. , Mangena, M. , & Pike, R. (2012). The effect of audit committee characteristics on intellectual capital disclosure. *Journal of Business Ethics*, 107, 44, 98-110.
- Lin, Z. J. , Xiao, J. Z. and Tang, Q. (2008). The roles, responsibilities and characteristics of audit committee in China, *Journal of Business Ethics*, 80, 721-751.
- Muth, M. M. , and Donaldson, L. , (1998). Steward theory and board structure: A contingency approach, *Journal of Business Ethics*, 17, 5-28.
- Othman, R. , Ishak, I. F. , Arif, S. M. M. and Abdol, N. (2014). Influence of audit committee characteristics on voluntary ethics disclosure, *Journal of Business Ethics*, 145, 330 – 342.

- Persons, O. S. (2009). Audit committee characteristics and earlier voluntary ethics disclosure among fraud and no-fraud firms, *Journal of Business Ethics*, 84, 284-297.
- Qu, W. , Cooper, J. Wise, V. and Leung, P. (2012). Voluntary disclosure in a changing regulatory environment – evidence from Chinese stock market. *International Journal of Economics and Finance*, 4, 30-43.
- Samaha, K. , Khelif, H. , & Hussainey, K. (2015). The impact of board and audit committee characteristics on voluntary disclosure: A meta-analysis. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 24, 13-28.
- Sultana, N. (2015). Audit Committee Characteristics and Accounting Conservatism. *International Journal of Auditing*, 19, 88-102.
- Thoosamut, W. and Jiakengkit, A. (2009). Audit committee characteristics, audit firm size and quarterly earnings management in Thailand *Journal of Business Ethics*, 8, 3-12.
- Vafeas, N. (2005). Audit committees, boards, and the quality of reported earnings, *Journal of Accounting and Finance*, 22, 1093-1122 .

